

ЗАСОБИ ПОБУДОВИ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТЕКСТУ РЕЛІГІЙНОГО СТИЛЮ

MEANS OF CONSTRUCTING THE LEXICAL-SEMANTIC ARCHITECTURE OF A RELIGIOUS STYLE TEXT

Тараненко В.В.,

orcid.org/0000-0001-8649-2285

старший викладач кафедри мовної підготовки

Харківського національного автомобільно-дорожнього університету

Стаття продовжує вивчення лексико-семантичної структури текстів релігійного стилю. У попередніх статтях, опублікованих раніше у цьому виданні, [1, 2, 3] дослідження проводилося на матеріалі текстів келійних молитов ранкового та вечірнього правила, підготовчих молитов до Святого Причастя. Дане дослідження звернене до богослужбових текстів гімнографічного жанру, а саме структурно-семантичного аналізу Великого покаянного Канону преподобного Андрія Критського. Автор розглядає першу пісню Канона, яка містить до 30 коротких молитов – тропарів. Цей вид молитов є основною структурною одиницею Канону.

Композиція тропарю є надзвичайно важливою темою для глибокого дослідження в контексті релігійної літератури та духовної практики. У рамках Великого покаянного Канону можна виділити декілька різних видів тропарів, серед яких ірмоси, ікоси, седальні та власне тропарі.

На відміну від традиційної тричастинної структури, притаманної більшості молитов, тропарі найбільш часто мають двочастинну композицію. В такій структурі переважають наративні фрагменти, що містять покаянний зміст, які зосереджені на переживаннях людини, що молиться.

Ці наративні фрагменти часто виявляють глибокі алегорії та порівняння, де молильник порівнює себе з персонажами з Біблійної історії. Цей прийом дозволяє людині, яка кається, не лише усвідомити свої помилки, але й знайти шлях до покаяння через осмислення досвіду інших. Як правило, молильник ідентифікує себе з негативними персонажами, підкреслюючи свою слабкість і гріховність, в той же час протиставляючи себе позитивним героям, чий приклад слугує натхненням для духовного зростання.

У статті проводиться формальний аналіз структури тропарю, в якому виділяються основні елементи: звернення, прохання, наративні фрагменти з семантичними елементами покаяння, порівняння, а також алюзії на Святе Письмо. Розглядаються засоби вираження кожного з цих елементів композиції тропарю. Це дозволяє зрозуміти, як структура тропарю сприяє формуванню покаянного настрою і духовної глибини під час молитви. Приклади текстів релігійного стилю наведено церковнослов'янською мовою цивільним шрифтом, оскільки церковнослов'янська мова є богослужбовою мовою Української Православної Церкви.

Ключові слова: релігійний стиль, композиція, семантика, канон, тропар.

The article continues the study of the lexical-semantic structure of religious style texts. In previous articles published earlier in this proceedings, [1, 2, 3] the paper focused on the texts of cell prayers for the morning and evening rule, as well as preparatory prayers for Holy Communion. This study is addressed to liturgical texts of the hymnographic genre, namely the structural-semantic analysis of the Great Penitential Canon of St. Andrew of Crete. The author examines the first song of the Canon, which contains up to 30 short prayers - troparions. This type of prayers is the main structural unit of the Canon.

The composition of the troparion is an extremely important topic for in-depth research when it comes to the context of religious literature and spiritual practice. Within the framework of the Great Penitential Canon, several different types of troparions can be distinguished, including irmos, ikos, sedalia, and the troparia themselves.

Unlike the traditional three-part structure of most prayers, troparions most often have a two-part composition. This structure is dominated by narrative fragments containing penitential content, which are focused on the experiences of the person praying.

These narrative fragments often reveal deep allegories and comparisons, where the person praying compares themselves with characters from biblical history. This technique allows the person repenting not only to realize own mistakes, but also to find a path to repentance through understanding the experiences of others. As a rule, the person praying identifies with negative characters, emphasizing his weakness and sinfulness, while at the same time contrasting themselves with positive heroes, whose example serves as an inspiration for spiritual growth.

The article conducts a formal analysis of the troparion structure, in which the main elements are highlighted. They are the following: appeal, request, narrative fragments with semantic elements of repentance, comparison, as well as allusions to the Holy Scripture. The means of expressing each element of the troparion composition are analyzed in detail. This allows us to understand how the structure of the troparion contributes to the formation of a penitential mood and spiritual depth during prayer. Examples of religious style texts are given in Church Slavonic in civil font, since Church Slavonic is the liturgical language of the Ukrainian Orthodox Church.

Key words: religious style, composition, semantics, canon, troparion.

Аналіз досліджень та публікацій. У житті Православної Церкви існує широке коло богослужбових текстів, які належать до гімнографічного жанру. Дослідження в галузі класифікації підстилей та жанрів релігійного стилю проводили В. Німчук, Н. Піддубна, Г. Баран, І.С. Грималовський, Н. Бабич, О. Мирончук та інші. О. Мирончук відносить гімнографічні молитовні тексти до літургійного чи богослужбового підстилю [4, с. 151–157], І.С. Грималовський визначає цей підстиль як сакральний [5, с. 57].

Безпосередньо питаннями лексикології та семантики молитовних текстів займалися І. Бочарова, Н. Пуряєва, С. Библа, Ю. Осинчук. Структурні елементи канону, композицію якого розглядає ця стаття, зокрема тропарі, досліджували Ю. Ясиновський, К. Керн, О. Білоусенко.

Постановка проблеми. Одним із найяскравіших і найзначніших жанрів релігійного стилю є гімнографічний жанр. Цей жанр складається з текстів, які використовуються в богослужіннях і молитвах, і має важливе значення в релігійній практиці. У рамках цього дослідження особливу увагу приділено композиційній структурі одного з видів гімнографії – канону, а також його структурному елементу – тропарю. Канон, як жанр, має специфічну форму і виконує значну роль у літургійній практиці, оскільки його тексти не лише возвеличують віру, але й формують духовний настрій під час богослужіння.

Композиція розглядається як організована структура тексту, що демонструє послідовність розташування його елементів та їхній взаємозв'язок. Зазвичай у композиційній структурі тексту виділяють три основні частини: вступ, основну частину та завершення. Вступ часто слугує для встановлення контексту та підготовки слухача до сприйняття основної теми. Основна частина містить основні думки та ідеї, які розкривають глибину релігійного змісту, тоді як завершення підсумовує сказане і може закликати до роздумів або молитви. Загальна структура, що описує композиційні елементи текстів, також застосовується до молитов, які входять до складу канону. Проте варто зазначити, що комбінації структурних елементів канону є значно більш різноманітними та складними, що робить їх цікавими для подальшого вивчення. У рамках цього дослідження особливу увагу привертають такі композиційні блоки, як покаєння, прохання, подяка, славослів'я та інші важливі елементи, які збагачують текст і надають йому глибокого змісту. Ці блоки не лише виконують певні функції, але й мають свої унікальні особливості, які заслуговують на детальний аналіз.

Для всебічного лінгвістичного дослідження було обрано Великий покаєнний Канон святого Андрія Критського [6]. Цей текст, який має значну релігійну та культурну цінність, раніше не піддавався систематичному аналізу. Вивчення цього канону дозволить глибше зрозуміти його композиційні особливості, а також роль кожного з елементів у загальному контексті богослужбових молитов.

Метою цієї статті є виявлення специфічних засобів, які використовуються для формування композиційної структури молитовних текстів. Крім того, увага буде зосереджена на методах створення тексту тропаря, який є ключовим структурним елементом канону. Це дослідження має на меті не лише визначити ці засоби, але й проаналізувати їх функціонування в контексті релігійної практики, що дозволить глибше зрозуміти, як вони впливають на сприйняття та зміст молитов.

Виклад основного матеріалу. Продовжуючи тему композиції тексту релігійного стилю, звернемося до розгляду особливої групи богослужбових текстів, включених до такого гімнографічного жанру, як канон.

Один із найдавніших зразків цього жанру – Великий покаєнний канон, автором якого є святий преподобний Андрій, архієпископ Критський, який жив у сьомому столітті. Саме в цей час формується новий тип богослужбового співу, основною структурною одиницею якого є тропар. Лексема *тропар* грецького походження: *тропάρіон* – «тон, лад, мелодія» походить від *τρόπος* – «спосіб, манера, фасон» [7, с. 649].

Тропар визначається як короткий спів, який передає суть новозавітної події, що святкується в цей день, або церковної дати. Змістовний аспект тропаря свята – це завжди максимально згорнута, стисла історія в її найбільш важливих ключових моментах.

Перші згадки про тропарі відносяться до II століття. Найдавніші з тропарів, що дійшли до нас – «Свѣте Тихій», «Подъ Твою милость», «Христось воскресє изъ мертвыхъ». Вони пережили всі історичні епохи та стали одним із основних елементів православного богослужіння. З часу Хрещення Русі за Великого князя Володимира існувало дві форми написання лексеми тропар: *трепарь* або *тропар*. Такі форми зустрічаються у текстах 12 століття: ««А князь Володимир, їдучи перед військом, наказав попам своїм співати тропарі, і кондаки Хреста честного, і канон святій Богородиці» [8, с. 147].

Тропар є як самостійним пінопінням, присвяченим певному святу, так і основою канонів. Канон, грецькою *κᾶνὼν*, означає «еталон,

зразок, правило». Лексема *канон* у практиці Православної Церкви вживається у подвійному значенні. Насамперед канон – це нормативні правила церковного життя, засновані на догматах. Цей термін також вживається у літургійній гімнографії. У літургії *канон* – це тривала молитва, яка має чітку, композиційно завершену структуру і, як правило, складається з дев'яти пісень. Структурною одиницею канону є розглянутий нами вище тропар.

Послідування канону тісно пов'язане з давніми біблійними піснями. Біблійні пісні є темою, основою кожної пісні канону. Практика співу старозавітних пісень існувала з перших століть християнської Церкви, ще задовго до перших канонів. Це пісні з книг Старого Завіту [9], які співали пророки з приводу найбільш значних подій у житті Ізраїлевого народу. Вони становили найкращу частину біблійної поезії.

Усього старозавітних пісень, що стали основою пісень канону, спочатку було 10, до них додали дві новозавітні пісні. Коли почало складатися послідування канону, в його основу лягло не 12, а 9 пісень за кількістю дев'яти ангельських чинів. Кожну пісню розпочинає особливий тропар, який називається *ірмос*.

Лексема *ірмос*, грецькою *ἱρμός*, має такі значення: «сплетіння, зв'язок, нанизування». Усі дев'ять ірмосів є етапами Священної історії і розкривають велике чудо спасіння Богом занепалих людей, що моляться з вірою.

Крім того, в музичному плані ірмоси підпорядковуються системі осмогласія і є ніби камертоном до всієї пісні: задають певний мелодико-метричний зразок – рівну кількість і довжину складів і розміщення наголосів у всій пісні. Звичайно, це стосується канонів грецькою мовою, де і ірмоси, і тропарі співають. При перекладі на церковнослов'янську цей ритм вірша було втрачено, тому в Українській Православній Церкві ірмоси співають, а решту тропарів читають.

Якщо подивитися на ірмоси першої пісні різних канонів, то, незважаючи на різницю в тексті, тематика у них одна й та сама: вихваляння народом Ізраїлю Господа, який перевів його через Чермне море – зв'язок із першим віршем Біблійної пісні: *поимъ Господеви, славно бо прославися, коня и всадника вверже въ море*.

У нашому дослідженні ми розглянемо першу пісню Великого Покаянного Канону преподобного Андрія Критського. Хоча в ірмосі цієї пісні канону не йдеться про перехід через море, ключові слова біблійної пісні тут представлені: *помощникъ и покровитель бысть мне во спасеніе,*

сей мой Бог и прославлю Его, Бог Отца моего и вознесу Его: славно бо прославися.

Після ірмосу в кожній пісні Канона слідує ряд тропарів, між якими співають приспів. У Каноні, що розглядається нами, цей приспів звучить так: *Помилуй мя, Боже, помилуй мя*. У більшості Канонів таких тропарів в одній пісні буває два або три. Потім один тропар після виголосу: *Слава Отцу и Сыну и Святому Духу* та тропар на честь Пресвятої Богородиці після слів: *И ныне и присно и во вѣки вѣковъ. Аминь*. Канон же Андрія Критського недаремно називається великим. У кожній пісні Канону покаянного міститься до 30 тропарів. У Православній Церкві читання Великого Покаянного Канону приурочено до Великого посту. Його читають у перші чотири дні посту. У зв'язку з цим кількість тропарів кожної пісні Канону ділиться на чотири частини, при цьому ірмос та тропарі на *Слава і Нынѣ* у кожен із чотирьох днів повторюються одні й ті самі. На п'ятому тижні посту буває Велике стояння святої Марії Єгипетської, коли Покаянний Канон прочитують повністю.

До структурного складу тропарів канону належать інтенції звернення, прохання, наративні фрагменти з семантичними елементами каяття, наративні фрагменти з елементами порівняння, як правило, з алюзією на Святе Письмо.

Звернення. За складом у першій пісні Великого Канону спостерігаються наступні види звернення. Однокомпонентні номінації Бога в кличному відмінку: *Спáсе, Иисусе, Судіе, Гóсподи, Избáвителю, Всесі́льне*; двокомпонентне з поширенням у постпозиції: *Творче мой*; багатокомпонентне, поширене дієприкметниковим зворотом у препозиції: *из Маріи возсі́явый Иисусе*; багатокомпонентне, поширене дієприкметниковим зворотом у постпозиції: *Агнче Бóжій, вземляй грѣхѣи всѣхъ*.

У структурі тропарів звернення не мають постійної жорсткої локалізації. Вони можуть бути на початку, в середині, в кінці тексту або розосереджені впродовж всього тексту. Частіше за все вони локалізуються в середині наративного елементу тексту або завершують його. *Бўра мя злыхъ обдержитъ, благоутрѣбне Гóсподи, но яко Петру, и мне руку прости. Осквернихъ плѣти моея ризу и окаляхъ ѣже по образу, Спáсе, и по подобію*.

Характерною рисою саме покаянних молитов є звернення до своєї душі. Саме з таких тропарів починається Великий покаянний канон. *Гряди, окаянная душѣ, с плѣтію твоєю, Зижди́телю всѣхъ исповѣждься, и остана́ися прѣ́е прѣ́жняго безсловесія, и принеси́ Бо́гу в покая́ннѣи слѣзы*. У перекладі цей тропар буде вигля-

лати так: *Прийди, окаянна душе, з тілом своїм, сповідайся Сотворителеві всього й покинь наreshtі колишню нерозсудливість, і з каяттям принеси Богові сльози.*

Прохання. Для православного християнина благальна молитва – це сповідання віри в Бога, який активно втручається у життя людини. У тропарях Канону прохання стосуються насамперед внутрішнього духовного життя людини, що кається у своїх гріхах.

Наративні фрагменти з інтенцією каяття. Характерною рисою саме тропарів Покаянного Канону є живання оповідальних фрагментів тексту з ознаками інтенцій каяття, і з алюзіями на Святе Письмо, виражених у формі позитивних або негативних порівнянь з біблійними персонажами.

Розглянемо докладніше засоби вираження названих, а також деяких інших інтенцій першої пісні Канону Покаянного. Головні з них: імперативи в директивному значенні, перформативи, констативи, оптативи у складі аналітичної конструкції з часткою *да*, поєднання імперативу з інфінітивом, імперативу або оптативу з одним або декількома дієприкметниками та деякі інші.

Композиція першого тропаря двокомпонентна: звернення – прохання. Він починається з питання душі до Христа, яка не знає, з чого розпочати розгляд прірви своїх гріхів. Але, сподіваючись на Його безмірне милосердя, вона все ж таки молить Господа подати їй прощення: *Отку́ду начну́ пла́кати окаяннаго моего́ житія́ дѣяній? Ко́е ли положу́ нача́ло, Христѣ, ны́нешнему рыда́нію? Но́ яко́ благоутро́бен, да́ждь ми прегреше́ній оставле́ніе.* Перформативні форми дієслів *начну́ пла́кати* і *положу́ нача́ло* висловлюють намір до реальної дії – каяття. Звернення до Христа з надією на прощення реалізує імператив *да́ждь*.

У другому тропарі також спостерігається двокомпонентна структура: звернення до своєї душі – повеління самому собі: *Гряди́, окаянная душе́, с плоти́ю твоєю́, Жижді́телю всѣх исповѣ́ждься, и оста́нися прѣ́чее прѣ́жняго безсловесія́, и принеси́ Бо́гу в покая́ніи слѣ́зы.* Така своєрідна структура виражена низкою імперативів: *гряди́, исповѣ́ждься, оста́нися* (залиши), *принеси́ слѣ́зы*.

Третій тропар – це однокомпонентна оповідальна структура, яка викладає історію усвідомлення гріховності душі людини та позбавлення її через свої гріхи вічного Царства. *Первозда́ннаго Ада́ма преступле́нію поревнова́въ, позна́х себѣ обна́женъ от Бо́га и присносу́щнаго Ца́рствія и сла́дости, грѣхъ ра́ди мои́хъ. Преступле́нію поревнова́въ, тобто старанно прагнучи до гріха, я пізнав себе позбавленим Бога.*

З цього тропаря починається широке коло аллюзій на Святе Письмо. У даному випадку це алюзія на Старий Завіт, книгу Буття 3:6-7, де розповідається про історію падіння перших людей.

Продовження звернення до своєї душі міститься і в однокомпонентній структурі четвертого і п'ятого тропарів. *Увы мнѣ, окаянная душе́, что уподо́билася еси́ пе́рвѣй Е́ве? Ви́дѣла бо еси́ злѣ́ (недобре), и уязви́лася еси́ го́рцѣмъ, тобто жорстоко, и косну́лася еси́ дре́ва и вкуси́ла еси́ де́рзостно́ безсловесны́я снѣди.* Послідовний рух до гріха демонструють констативи цього тропаря: *побачила – уразилася – доторкнулася – зкоштувала*. На цьому шляху до гріха неодноразово зосереджували свою увагу святі отці Церкви.

Композиційна структура п'ятого тропаря – наратив з ознакою інтенції каяття і образним порівнянням, включаючи алюзію на Святе Письмо (Бут.3:1-6). Аналогічна структура послідовно розкривається і в шостому тропарі. Але тут відбувається протиставлення біблійного Адама (Бут.3:23), який згрішив лише одного разу і за це був вигнаний з раю, і душі, яка щохвилини відкидає життєдайні слова Бога Слова. *Досто́йно из Еде́ма изгна́нъ бысть,́ яко́ не сохрани́въ еди́ну Твою́, Спа́се, за́повѣдь Ада́мъ: азъ же что́ постражду́, отме́тая́ всегда́ живо́тная Твоя́ словеса́?* Таке протиставлення досягається констативними дієсловами та дієприкметниками *изгна́нъ бысть, не сохрани́въ (еди́ну за́повѣдь), постражду́, отме́тая́ (Твоя́ словеса́)*, а також вбудованим зверненням у формі питання з інтенцією каяття.

Сьомий і восьмий тропарі є взаємно антонімічними. Композиційна побудова цих тропарів складається з однокомпонентного оповідального фрагменту, у склад якого включене образне порівняння з алюзією на четверту главу Книги Буття і з переліком чеснот, яких не досягла душа, і які в наступному тропарі (тропар 9) зіставляються з гріхами і підлягають засудженню. *Пре́шед (перевершив) Каи́на уби́йцу, бых (я став) уби́йцей своей ду́ши* (тропар 7); *Не уподо́бихся авеле́ве правде́ (не уподібнився Авелю у праведності), не принесо́х ко́гда (ніколи) Тебе́ дара́...* (тропар 8); *(Ми з тобою, душе)́ яко́ Каи́нъ, принесо́хомъ Соде́телю де́яния скве́рная, же́ртву поро́чную, непотре́бное жити́е.* (тропар 9)

Десятий тропар має трикомпонентну композицію: наратив – звернення – прохання. Оповідальний фрагмент виражений зверненням до Біблійної історії про творення людини (Бут.2:7): *Бре́ніе (грязиво з глини) Зо́датель живо́созда́въ (ожививши земний прах), вложи́ль*

есі мене плоть и кости, и дыханіе и жизнь... Звернення, на відміну від попередніх тропарів, є множинною номінацією Бога і відображає Його головні властивості: Творця, Визволителя і Судді: *Творче мой, Избавителю, Судіе*. Прохання відображає інтенцію каяття, виражену дієприкметником у сполученні з імперативом: *каюущася приими мя*.

Оповідальна форма одинадцятого тропаря виконана у формі сповіді, яка виражається однокомпонентним зверненням у вигляді номінації *Спасе* і перформативом *извещаю*. Наступний тропар продовжує цю тему. Звернення тропаря проголошує властивості Бога, виражені констативами у препозиції до прислівників якості: караєш милостиво і милуєш щиро, бачиш, коли хто плаче, й поспішаєш, як батько. Останє порівняння є алюзією на притчу про блудного сина. (Лк.15:20): *Аще и согрѣшихъ, Спасе, но вѣмъ, яко Человеколюбецъ еси, наказуєши мѣлостивно, и милосѣрдствуєши тѣплѣ: слезяща зрѣши, и притекаєши яко Отецъ, призывая блуднаго*.

Композиційна структура тринадцятого тропаря є класичною трикомпонентною, притаманною більшості молитовних текстів: звернення – наратив з інтенцією каяття – прохання. Звернення виражене двома простими номінаціями, локалізованими у різних місцях: *Христѣ, Спасе*. Іntenція каяття складається з констативів у вигляді дієслів та дієприкметників, розповсюджених іменниками і прислівниками у препозиції до констативів: *заповеди Твоя преступихъ, всестрастно небрегѣи, уныніемъ преидохъ житиѣ*. Прохання, виражене імперативом *спаси*, посилене емоційним розповсюдженням: *поне на конецъ* – хоча б наприкінці.

Побудова чотирнадцятого тропаря є однокомпонентною. Це прохання із вбудованим простим зверненням *Спасе*. Наступний тропар навпаки складається з багатьох компонентів: звернення – порівняння з алюзією на притчу про блудного сина (Лк.15:11-32) – звернення – прохання. Перше звернення, вбудоване в оповідальний фрагмент, є однокомпонентною номінацією *Спасе*, друге локалізоване на кінці цього фрагменту і є двоскладовою номінацією *Отче*, з неузгодженим означенням у препозиції *щедротъ*. Наративний компонент тропаря створено у вигляді уподібнення людини, що кається, до блудного сина, який змарнував своє багатство у розпусті: *Богатство мое изнури въ блудъ, пусть есмь плодѣвъ благочестивыхъ, алчень же зову*.

Наступний тропар відсилає до іншої притчі (Лк.10:30): *Въ разбойники впадѣи азъ есмь, помыслѣнми моими, весь отъ нихъ уязвихся нынѣ, и исполнихся ранъ, но Самъ ми представъ, Христѣ Спасе, исцѣли*. Це порівняння з алюзією на притчу про доброго самарянина, де біблійні розбійники уподібнюються хибним думкам, які поранили душу людини, що кається. Подальші події притчі розгортаються у наступному тропарі: *Священникъ, мя предвидѣвъ* (помітив, побачив попереду) *мимо иде, и левитъ, видя в лютыхъ нага презръ* (не звернув уваги), *но из Маріи возсіявый Иисусе, Ты представъ* (став попереду), *ущедри мя*. Композиційна структура цього тропаря: порівняння з алюзією на притчу про доброго самарянина (Лк.10:31-32) – звернення, поширене дієприкметниковим зворотом – прохання. Таке ж поширене звернення ми бачимо і в наступному тропарі: *Ангче Божий, вземляй (Той, Хто взяв) грехи всех*.

У наступних тропарях першої пісні повторюються згадані композиційні побудови з незначними відмінностями.

Висновки. Результати детального аналізу композиційної структури тропарів виявили наступну тенденцію: текстова структура тропарів у багатьох випадках має схожість зі структурою інших молитов, які також відрізняються за змістом, розміром і призначенням. Це свідчить про те, що тропарі не існують у вакуумі, а є частиною ширшої традиції літургійної практики, де різні молитви взаємодіють і переплітаються між собою.

Особливою характеристикою компонентного складу тропарів Великого покаянного канону є переважання оповідальних фрагментів, які містять порівняння та алюзії на тексти Святого Письма. Це свідчить про глибоке теологічне підґрунтя тропарів, яке не лише відображає духовні переживання, але й постійно звертається до біблійних історій та вчень, підкріплюючи тим самим їхнє значення та силу.

Крім того, засоби, що використовуються для побудови кожного з компонентів тексту, в більшості випадків аналогічні тим, які застосовуються в інших молитвах. Це вказує на те, що автори тропарів, ймовірно, черпали натхнення з усталеної літургійної традиції, адаптуючи її під свої потреби, але зберігаючи спільні елементи, які роблять ці тексти зрозумілими та доступними для вірян. Усе це підкреслює цінність тропарів як важливого елементу церковного життя, їхню здатність передавати глибокі духовні істини та збагачувати літургійний досвід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тараненко В. В. Структурно-семантичний зміст звернення у православній молитві церковнослов'янською мовою. *Закарпатські філологічні студії*. 2022. Вип. 22. Т. 2. С. 60-66.
2. Тараненко В.В. Прохання як структурний елемент композиції православної молитви. *Закарпатські філологічні студії*. 2023 Вип. 26. Т.1 . С. 72-75.
3. Тараненко В. В., Артьомова О. І., Ушакова Н. В. Семантика звернення у молитовних текстах релігійного стилю. *Закарпатські філологічні студії*. 2024. Вип. 34. Т. 1. С. 152-157.
4. Мирончук О. Виокремлення підстилів та жанрів у конфесійному стилі української мови. Київ : *Культура слова*, 2010. № 72. С.151-157.
5. Грималовський І. С. Мова української духовної поезії XVIII – початку XIX століття : дис. ... канд. філол. наук / Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці, 2006.
6. Канонъ Великій. Твореніє святого Андрея Критскаго. Житомир. Вид. НІ_КА, 2005. 144 с.
7. Етимологічний словник української мови. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні / гол. ред. О. С. Мельничук. Київ : Вид. Наукова думка, 1982–2012.
8. Повѣсть врѣменныхъ лѣтъ. Київ : Свято-Успенська Києво-Печерська лавра, 2016. 351 с.
9. Библія. Житомир : Вид. НІ_КА, 2005. 590 с.